

*Корінько Микола Данилович,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри аудиту;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

РОЗСТРОЧЕННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання в Україні провадиться в умовах ризику, який посилюється впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Серед основних із визначених органами управління держави як такі, що є підставою для надання розстрочення грошових зобов'язань, виділено:

– з чинників зовнішнього середовища:

- ненадання (несвоєчасне надання) бюджетних асигнувань або бюджетних зобов'язань;

- недоведення (несвоєчасне доведення) фінансування видатків до заявника – отримувача бюджетних коштів;

- неперерахування (несвоєчасне перерахування) заявнику з бюджету коштів;

- сезонний характер виробництва та / або реалізації товарів (робіт, послуг);

- виконання заявником державного оборонного замовлення;

- здійснення заявником інвестицій у створення об'єктів, які мають найвищу енергетичну ефективність, соціальне значення, стратегічне значення для оборони та безпеки держави;

- виконання особливо важливого замовлення у рамках соціально-економічного розвитку регіону або надання ним особливо важливих (у тому числі виключних) послуг населенню;

– з чинників внутрішнього середовища:

- загроза виникнення неплатоспроможності (банкрутства);

- виконання плану реорганізації власного виробництва та/або зміна його організаційної структури, що призводить (може призвести) до значного спаду виробництва протягом певного періоду;

- проведення науково-дослідних, конструкторських, а також соціально орієнтованих робіт, які передбачають створення робочих місць для інвалідів, захист навколишнього природного середовища, підвищення енергетичної ефективності виробництва, або технічного переоснащення власного виробництва;

- провадження інноваційної діяльності, у тому числі створення нових та вдосконалення існуючих технологій, видів сировини та матеріалів широкого застосування [4].

За результатами дослідження А. Хомутенко і В. Хомутенко встановлено, що показник платоспроможності українських платників податків (крім банків та фізичних осіб) за останні п'ять років (до 2014 року) не досягав свого

оптимального значення (0,2–0,35), що негативно впливало на своєчасну сплату ними узгоджених податкових зобов'язань [9].

Доцільно відмітити, що платоспроможність платника податків є однією з складних економічних категорій, за якою надається характеристика стану діяльності суб'єкта господарювання у визначеному періоді та динаміці, що відображає ступінь забезпеченості ресурсами, оптимальність їх розміщення, забезпеченість здійснення розрахунків за зобов'язаннями, у тому числі за податковими, ступінь забезпечення підприємницької діяльності у подальших періодах.

Держава, дотримуючись основ партнерства із суб'єктами господарювання включила до складу принципів, на яких ґрунтується податкове законодавство України, такий: «соціальна справедливість – установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків» [2].

Зазначене проявляється у процесі застосування норм статті 100 Податкового кодексу України. Зокрема, у випадку коли платник податків не має можливості сплатити у встановлені терміни грошові зобов'язання, що виникають при обов'язковому нарахуванні та погашенні податкових платежів, держава в особі контролюючих органів надає таким платникам податків можливість погасити свої зобов'язання нізніше, використовуючи механізм розстрочення. Використання цього механізму передбачає нарахування відсотків на основну суму податкового зобов'язання, розмір яких визначається з розрахунку 120% річної облікової ставки НБУ. Розстрочення грошових зобов'язань визначається як перенесення строків сплати платником податків його грошових зобов'язань під проценти, розмір яких дорівнює розміру пені, визначеному у загальноприйнятому порядку. Якщо до складу розстроченої суми входить пеня, то для розрахунку процентів береться сума за вирахуванням суми пені. За своєю суттю це є надання платнику податків «бюджетного кредиту» на основну суму грошових зобов'язань.

Отже, будь-якому платнику податків державою надано право звернутися до фіскального органу із заявою про розстрочення, а орган, уповноважений приймати рішення щодо застосування режиму розстрочення, зобов'язаний задовольнити вимогу платника податку за умови достатньої обґрунтованості підстав для застосування такого режиму розстрочення.

Механізм розстрочення має певну історію у розвитку податкового законодавства України. До прийняття Податкового кодексу України, розстрочення передбачало надання платнику податків бюджетного кредиту. За змістом норми пп. 14.1.1 п. 14.1 ст. 14 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» [3], розстрочення податкових зобов'язань платника податку визначалось як надання йому бюджетного кредиту на основну суму його податкових зобов'язань без урахування сум пені під проценти, розмір яких дорівнює розміру пені.

Нормами Податкового кодексу України внесено зміни у розуміння регулювання відносин розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань як перенесення строків сплати платником податків його грошових зобов'язань або

податкового боргу під проценти, розмір яких дорівнює розміру пені [2]. Отже, розстрочення і відстрочення в умовах сьогодення розглядається законодавцем як різновид змін у строках сплати грошових зобов'язань.

Вищенаведені форми (розстрочення та відстрочення) застосування зазначеного механізму мають загальні риси, зокрема:

- розстрочена сума грошових зобов'язань повинна погашатися з наступного місяця, що настає за місяцем, у якому прийнято рішення про надання такого розстрочення;

- відстрочена сума грошових зобов'язань може бути погашена шляхом повної сплати належних сум одним платежем.

Приписами пп. 1.4. п.1 та пп. 3.7. п. 3 Наказу Міністерства доходів і зборів України від 10.10.2013 р. № 574 акцентовано умови надання розстрочення грошових зобов'язань та визначення їх суми, зокрема:

- розстрочення грошових зобов'язань вважається наданим, якщо на підставі заяви платника податків прийнято відповідне рішення органу доходів і зборів та укладено договір про розстрочення (відстрочення).

- якщо на дату підписання договору суми грошових зобов'язань (податкового боргу) платника податків були вже частково погашені, то у договорі зазначається сума грошового зобов'язання (податкового боргу), визначеного в інформаційній системі на дату підписання договору [7].

Тобто остаточна сума розстроченого грошового зобов'язання фіксується саме у договорі про розстрочення.

Саме вищенаведена регламентація застосування механізму розстрочення грошових зобов'язань зумовила застосування договірному способу упорядкування відносин між державою та суб'єктом господарювання. Ці відносини є фінансово-правовими, оскільки вони виникають саме у процесі публічної фінансової діяльності, а їх регулювання відбувається за нормами фінансового права, однією із сторін таких відносин є завжди держава в особі певного органу [8, 293].

Виходячи із вищенаведеного є можливість сформулювати такі висновки:

1. Держава зацікавлена у партнерстві щодо створення сприятливого клімату для здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання.

2. У випадку коли платник податків не має можливості сплатити у встановлені терміни грошові зобов'язання, що виникають при обов'язковому нарахуванні та погашенні податкових платежів, держава в особі контролюючих органів надає таким платникам податків можливість погасити свої зобов'язання нізніше, використовуючи механізм розстрочення;

3. Будь-який платник податків, має право звернутися до фіскального органу із заявою про розстрочення, а орган, уповноважений приймати рішення щодо застосування режиму розстрочення, зобов'язаний задовольнити вимогу платника податку за умови достатньої обґрунтованості підстав для застосування такого режиму розстрочення.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/para10#n10>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами : Закон України від 21.12.2000 р. № 2181-III/[Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/2181-14
4. Про затвердження переліку обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин : Постанова КМ України від 27.12.2010 р. № 1235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1235-2010-п
5. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-р>
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства Наказ Міністерства економіки України від 17.01.2010 р. №10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2001_01_17/ME01007.html
7. Про затвердження порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків : Наказ Міністерства доходів і зборів України від 10.10.2013 р. № 574 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1853-13>
8. Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку : монографія / О. О. Дмитрик. – Х. : Апостроф, 2010. – 328 с.
9. Хомутенко А. В. Економічні передумови виникнення податкового боргу в Україні / А. В. Хомутенко, В. П. Хомутенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 7/1. – С. 34–39.